

Sami N. Özerdim ve Yapıtları (1918 - 1997)

Değerli kütüphaneci, kaynakça (bibliyografya) uzmanı, araştırmacı-yazar, çevirmen Sami Nabi Özerdim, 5 Mart 1997 Çarşamba günü Ankara'da öldü, Karşıyaka mezarlığına gömüldü. Son yıllarda eşini kaybettikten sonra, bana gönderdiği mektuplarda: "Ben de ölmek istyorum, ama bir türlü ölemiyorum" diyordu. Demek oluyor ki, 57 yıllık dostum ve meslektaşım, en sonunda çok özlediği ölüme 79 yaşında kavuşabilmiş (gazeteci deyimiyle "ölmeyi başarmış")! Sağlığında değeri pek bilinmeyen, anlaşılmayan bir insandı. Umarım ki, öldükten sonra değerlendirilir, önemi anlaşılır! Bizde her zaman yapıldığı gibi...

Özerdim, 1 Ekim 1918'de Tekirdağ'ın Hayrabolu ilçesinde doğdu. Babası A. Nabi Özerdim, Tekel memuru, dilci, yazıları yayımlanmış bir yazardı. Annesi Leyla Özerdim, ablası Sinoloji (Çin dili ve Edebiyatı) uzmanı Dr. Mukadder Özerdim idi (birkaç yıl önce o da rahmete kavuştu). Eren adlı bir oğlu ile Ezgi adında bir kızı, bir de kız torunu vardır. Eşinin adı Perihan Evren (1920 İstanbul doğumlu).

İlkokula Edirne'de, ortaokul ve liseye İzmir'de başladı, İstanbul Erkek Lisesini bitirdi (1938). İlk önce İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne yazıldıysa da - babasının isteği üzerine - Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Hungaroloji (Macar Dili ve Edebiyatı) bölümünü seçti. Fakülteyi 1942'de pekiyi dereceyle bitirdi.

İlk memurluğu Erzurum Lisesi Türkçe stajyer öğretmenliğidir (Eylül 1942-Nisan 1943). Askere gitti, 1945 güzünde terhis oldu. Ankara Etnoğrafya Müzesine Asistan olarak atandı (8 Ağustos). Süreli yayınlar memuru oldu.

Müzede iken, doktora çalışmalarına başlamıştı, ancak memur olduğundan, -yasa gereğince- doktora yapmasına izin verilmedi.

Milli Kütüphane'de şef, uzman (1950) başuzman (1953) olarak görevini sürdürdü.

1954 yazında, A.B.D. Kaliforniya eyaletinde bulunan Stanford Üniversitesine bağlı The Hoover Institute and Library'den aldığı bir çağrı üzerine, aynı yılın Aralık ayında Amerika'ya gitti. 1955 yılı başında bu Enstitü kitaplığında işe başladı. Milli Kütüphane memurlarından Semahat Turan da sonradan kendisine yardımcı olarak getirildi. Bir buçuk yıl bu kitaplığın Türkçe kitaplar bölümünde çalıştı. Türkçe kitapların sınıflandırılması işlemleriyle uğraşırken, bu koleksiyonun sınıflandırılmasında esas olacak bir diz-

genin (sistem) uyarlamasını da yaptı. Ağustos 1956'da yurda dönerek, Milli Kütüphane'deki başuzmanlık görevini sürdürdü. Milli Kütüphane'nin kurucusu, ilk müdürü Adnan Ötüken'in Almanya öğrenci müfettişliği ve kültür ateşeliğine atanması üzerine, vekaleten Milli Kütüphane Müdürlüğü'ne atandı (18 Temmuz 1957). Ötüken'in esas görevine dönmesi üzerine, devlet memurluğundan ayrıldı (1960).

Ankara'da çıkan "Ulus" gazetesi arşivinde araştırmacı oldu (1960). Daha sonra, Türk Dil Kurumu Genel Yazmanlığına seçildi (1960). Dil Kurumu'ndan ayrılınca, Çalışma Bakanlığı'nda görev aldı (1962). TBMM Kitaplık Müdür Yardımcısı oldu (Ağustos 1964). Türk Tarih Kurumu'nda gazete ve dergi kesiklerinden oluşan Atatürk ve Devrimler Dokümantasyon Merkezinin kuruluşunda büyük emekleri geçti (1968). Bu alandaki çalışmalara kaynak olacak Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Sınıflandırma Cetvelini hazırladı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Kitaplığı Müdürlüğünden sonra, aynı okulda "Bilgi Kaynakları" dersini okuttu (1967). Yapı Kredi Okulundan emekli oldu (1983).

Bu arada, 1950 yılı sonlarında Adnan Ötüken'in başlattığı Ankara Radyosu Kitap Saati yayınlarını devralarak uzun yıllar yeni kitapları tanıttı, eleştirdi. Bu işi 1961'e dek sürdürdü.

1933 yılından başlayarak 250'yi aşkın dergi ve gazetede yazıları yayımlandı. Araştırmaları bilimsel dergilerde yayımlandı, bunlardan kimisinin ayırı-basımları da yapıldı. Her yazın türünü denedi.

Şiir de yazdı. Bunlardan bir bölümü (M. Esiner) takma adıyla dergi ve gazetelerde yayımlandı. Dörtlüklerinin bir bölümünü kendisi bir kitap biçiminde yayımladı. 60 kadar gazeli de vardır.

Yazılmış, basılmış her şeyi saklayıp düzenleme tutkusu vardı. Bu bakımdan ona bir "dokümantalist" denilebilir. Çocukluğundan ölümüne değin hep okudu, okudu, okudu. Okuduğu kitapların sayısını da saptamıştı, ama bir türlü söylemiyordu. Sağa-sola binlerce kitap bağışında bulundu. Ev sahibi olmadığı için, kitapları koyacak, saklayacak yer bulamıyordu.

Bir gözü, aslında, az görüyordu. Öteki gözü de son yıllarda az görmeye başlamıştı. Bu yüzden, artık yeterince okuyup yazmamaktan yakınıyor, sızlanıyordu; ama, gene de "karınca kaderince" çalışmalarını sürdürüyordu.

Geri kalan kitaplarını, gazete ve degilerini, dergi yazılarını, okuduğu kitapların özetlerini, mektuplarını (gelenler ve yanıtları, kişi adına göre sıralamıştı), anılarını, günlüklerini, yazarlara değin fişlerini, fotoğraflarını, gazete ve dergi kesiklerini... hepsini Milli Kütüphane'ye bıraktı.

Kurucu üyesi olduğu Atatürkçü Düşünce Derneği'nin dediği gibi: "Bir tarih kesitini anlamak isteyen, her an kendisini aşmak isteyen Atatürkçülere heyecan verici bir örnek: Sami N. Özerdim".

Türk Devrim Ocakları Derneği'nin kurucu üyesiydi. Türk Dil Kurumu, Türk Kütüphaneciler Derneği, Milli Kütüphane'ye Yardım Derneği üyesiydi, bunların kimisinde yönetim kurulu üyeliği de yapmıştı.

Batı müziği, resim dergileri meraklısıydı. Spor olarak yürüyüşü severdi. 1939'da Macaristan'a gitmişti.

"Düşün yoluyla savaş" adlı Atatürkçü gazetenin genel yayın yönetmeni oldu (15 Ocak 1977).

İlk yapıtı, lise son sınıftayken hazırladığı bir yazın ödevidir: "1928'den bu yana çıkmış şiir kitapları" adlı kaynakça yayımlanmadığı gibi, kendisinde bir kopyası da bulunmamaktaydı. Bunun gibi basılmamış çalışmaları, yayımlanmamış kitapları Ankara'da Milli Kütüphane'de saklanmaktadır.

İlk yazısı "Türk çocuğu" adlı gazetenin 1 Mayıs 1933 tarihli sayısında yayımlandı.

Kütüphanecilik mesleğine, Adnan Ötügen'in Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki iki önemli Kütüphanecilik Kursuna devamla başlamıştı.

Ankara Edebiyatçılar Derneği onur üyesi ve Onur Ödülü Altın Madalyası sahibiydi. Ayrıca, Türk Kütüphaneciler Derneği'nin 1995 yılında verdiği Üstün Hizmet Ödülünü alan beş emekli kütüphaneciden biriydi.

"Cumhuriyet" gazetesinin (Bibliyografya) köşesinde uzun yıllar yeni yayınları kısaca tanıtmış ve eleştirmişti.

1960'larda Özerdim'i tanımış olan yazar Atilla Aşut, ölümünden sonra onun son dönemini şöyle aktarmış: "79 yaşında yitidiğimiz bu erdemli cumhuriyet aydını, son yıllarda, ne yazık ki, yalnızlığa itilmişti. Büyük kitap dostu Özerdim'in bu yalnızlık günlerinde en ağırına giden şeyse, gözlerinin bozulması yüzünden çok sevdiği okuma alışkanlığından uzak kalmasıydı. Sami N. Özerdim gibi yurtseverin ölümünün gazetelerde haber bile olmaması, beni derinden yaraladı. Sağlığında yeterli ilgiyi gösteremediğimiz bu çağdaş Atatürkçüyü, umarım, bundan sonra iyice unutmayız.

TRT, bundan bir kaç yıl önce, "Cumhuriyete kanat gerenler" dizisinde onun için de bir program hazırlayıp yayımlamıştı.

Özerdim'i ben 1940'larda tanımıştım. O sırada Hungaroloji Enstitüsü öğrencisiydi. Daha sonra ben de -ondan özenerek- aynı Enstitüde iki yıl okudum, ama öğretmen olduğumu haber alan Fakülte Yönetimi -yasa gereğince- kaydımı silmişti. Milli Kütüphanede yıllarca birlikte çalıştık; derin kültürlü, çok çalışkan bir meslektaşımızdı. Atatürk üzerine hazırladığı bir kaynakça, en önemli yapıtı sayılır. Macarca aslından yaptığı yazınsal çeviriler de önemli, değerli yapıtlardır. 57 yıllık dostum, arkadaşım ve meslektaşına Tanrı'dan rahmet dilerken, onun bütün çabalarını, çalışmalarını sevgi ve saygıyla, sonsuz şükran duygularıyla anmak isterim.

Kitapları

1. **Atatürk'ten fıkralar.** Ankara, Emek Basım-Yayımevi, 1953. 16 s. Güvercin kitapları tarih serisi, 1.
2. **Eşref Ankara.** Ankara, Emek Basım-Yayımevi, 1953. 15 s. Güvercin kitapları şiir serisi, 2.
3. **The Hoover Institute and Library'de bir buçuk yıl süren çalışmalarımız hakkında rapor.** Ankara, Milli Kütüphane, 1956.
4. **Mithat Cemal Kuntay.** Ankara, Emek Basım-Yayımevi, 1957. 16 s. Güvercin kitap dizisi, 45.
5. **10 Kasım - 31 Aralık 1938 günlerinde Türk basınında Atatürk için yazılmış yazıların bibliyografyası.** Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1958. 235 s.
6. **Süleyman Nazif.** Ankara, Emek Basım-Yayımevi, 1958. 16 s. Güvercin kitap dizisi, 48.
7. **İsmail Arar Kütüphanesi kataloğu. I. Cilt, Atatürk, Kurtuluş Şavası, devrimler ve Cumhuriyet Türkiyesi ile ilgili kitaplar.** İstanbul, 1960. 80 s.
8. **Ataç.** Ankara, Türk Dil Kurumu, 1962. 407 s.
9. **Harf devriminin öyküsü.** Ankara, Türk Dil Kurumu, 1962. 40 s. Dil konuları dizisi, 5.
10. **Atatürk devrimi kronolojisi.** İstanbul, Varlık Yayınları, 1963. 101 s. Büyük cep kitapları dizisi, 226.
11. **Bayraklaşan Atatürk, Atatürk için yazılanlar (yazılar).** İstanbul, Varlık Yayınları, 1963. 203 s. Büyük eserler kitaplığı dizisi, 55.
12. **Varlık yayınları bibliyografyası.** İstanbul, Varlık Yayınları, 1968. 115 s. Büyük cep kitapları dizisi, 268.
13. **Bilgi kaynakları ve arşivcilik, ders notları.** Ankara, S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu, 1967. 239 y.
14. **Elli yılda bir kitap, 1923-1973.** Ankara, Sevinç matbaası, 1974. 4-77 s.
15. **Seçilmiş Bektâşi fıkraları.** Ankara, Türk Dil Kurumu, 1975. 59 s. Halk kitapları. Çeşitli konular dizisi, 6.
16. **Seçilmiş Bektâşi Fıkraları.** Ankara, Türk Dil Kurumu, 1975. 111 s.
17. **Sevgiye saygı: Kısa yazılar.** Ankara, Gürsoy matbaası. 111 s.
18. **Bilinmeyen Atatürk.** İstanbul Varlık Yayınları, 1980. 160 s. Faydalı kitaplar dizisi, 173.
19. **İki halkbilmci, Hamit Zübeyr Koşay, M. Şakir Ülkütaşır.** Ankara, Folklor Araştırmaları Kurumu yayınları, 1978. 37 s. F.A.K yayınları dizisi, 5.

20. **Açıklamalı söylev sözlüğü.** Ankara, Gürsoy basımevi, 1981. 110 s. Atatürk dizisi, 17.
21. **Atatürkçünün elkitabı.** Ankara, Atatürkçü Düşünce Derneği, 1996. 260 s.
22. **Tütengil'e saygı.** İstanbul, İstanbul Matbaası, 1981. 335 s.1989.
23. **Nutuk-Söylev** (M. K. Atatürk). Ankara, Türk Tarih Kurumu. 1981-1989.TTK yayınları, XXIII. Dizi, 2.
24. **Dördüллер, şiirler.** Ankara, Ayyıldız natbaası, 1986.55 s.
25. **Atatürk'ü okuma kılavuzu.** Ankara, Türkiye Kemalist Yazarlar ve Sanatçılar Derneği, 1987. 24 s. TKYS Derneği yayınları dizisi, 8.

Ayrı Basımlı Araştırmaları

1. "Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü bibliyografyası, 1908-1950" **Türk dili ve tarihi hakkında araştırmalar.** Ankara, 1951 1: 159-248 s.
2. "Fethin 500. Yıldönümü dolayısıyla çıkan eserler". **Belleten.** Ankara, 1953 17: 413-428 s.
3. "10 Kasım 1953'te Atatürk için yayınlar". **Emek.** Ankara, 1954.
4. "Prof. Orhan Burian (1914-1953) bibliyografyası". **A.Ü. DTCF Dergisi.** Ankara, 1958 (3-4): 83-95 s.
5. **Nurullah Ataç bibliyografyası (1921-1957).** Ankara, Türk Dil Kurumu, 1962, 295-406 s.
6. "Bibliyografya: 1958 yılında Etnografya Folklor yayınları". **Türk Etnografya dergisi,** Ankara, 1961 (4): 43-47 s.
7. "Bibliyografya: 1959 yılında Etnografya Folklor yayınları". **Türk Etnografya dergisi,** Ankara, 1962 (5): 100-106 s.
8. **Sait Faik Abasıyanık bibliyografyası (bütün eserleri):** Ayrı basım. İstanbul, Varlık yayınları, 1965. 274-332 s.
9. "Bibliyografya: Fuat Köprülünün yazılarına ek". **Belleten.** Ankara, 1966 30 (120): 661-665 s.
10. **Sebahattin Ali bibliyografyası bütün eserleri:** Ayrı basım. İstanbul, Varlık yayınları, 1966. 289-314 s.
11. "Bibliyografya: Atatürk ve devrimleri tarihi bibliyografyası" (Muzaffer Gökman). **Belleten.** Ankara, 1969 33 (129): 123-124 s.
12. **Atatürk ve devrim, Atatürkçü düşünce üzerine denemeler.** Ankara Halkevleri Atatürk Enstitüsü, 1973. 127 s. Halkevleri Atatürk Enstitüsü yardımcı yayınları el kitabı dizisi, 3.

13. **Türkiye bibliyografyası.** Ankara, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi basın ve Yayın Yüksekokulu, 1974. 177-217 s.
14. **Atatürk'ün yazılar, sözleri.** Ankara, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi basın ve Yayın Yüksekokulu, 1975 28 (3-4): 127-141 s.
15. "Kelemenmikes'in Türkiye mektupları. Türk -Macar kültür münasebetleri ışığı altında" **Rakozsi Ferenc ve Macar mültecileri sempozyumu**, (31 Mayıs - 3 Haziran 1976). İstanbul, 149-151 s.
16. **Seçme kitap listeleri.** Ankara, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksekokulu, 1977. 197-218 s.
17. **Türkiye'de bibliyografya:** Ayrı basım. Ankara, 1979.
18. "Ziya Gökalp hakkında yazılmış olan Türkçe kitaplar". **Sosyoloji konferansları**, İstanbul, 1979. 123-137 s.
19. **Nutukun çeşitli basımları ve düşündürdükleri** (Atatürk'ün büyük söylevinin 50. yılından ayrı basım). Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1980. 235-269 s.
20. **Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil bibliyografyası.** İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Enstitüsü, sosyoloji konferansları dizisi, 18. 163-200 s.
21. "Bibliyografya: Açıklamalı Atatürk kaynakçası". **Belleten**. Ankara, 1981. 65 (180): 573-574 s.
22. **Macar yazarından çeviriler.** Ankara, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksekokulu, 1981. 247-262 s.
23. "Nutukta altı çizilmiş satırlar". **Belleten**. Ankara, 1981 65 (177): 57-77 s.
24. **Nutukun yeni basımlarıyla ortaya çıkan sorunlar** Ankara, 1983.
25. **Nutuktaki kişi adları:** Ayrı basım. Ankara, 1984.
26. **Prof. Dr. Selvim Evrim kaynakçası:** Ayrı basım. İstanbul, 1984.

Çevirileri

1. **Üçüncü Kudret.** G. Gardonyi. Ankara: MEB, 1946. 180 s.
2. **Kule saatindeki kuzgun.** K. Csatho. Ankara, MEB, 1950. 448 s. Macar klasikleri dizisi, 15.
3. **Kaz çobanı Matyi:** Macar masalları. İstanbul, R. Zaimler yayınevi, 1952. 59 s.
4. **Yeni dünya çocuk masalları:** Macar masalları. İstanbul, R. Zaimler yayınevi, 1952. 111 s. Yeni dünya çocuk masalları dizisi, 8.
5. **Macar masalları.** İstanbul, Varlık yayınları, 1967. 56 s.

6. **Macar masalları.** Ankara, Emek basım-yayınevi, 1958. 32 s.
7. **Çömlek kapağı:** Macar masalları. İstanbul, Varlık yayınları, 1968. 56 s. Çocuk klasikleri dizisi, 39.
8. **Görünmeyen yara.** Mro Jokkai. İzmir, Kovan yayınları, 1962. 63 s. Dünya edebiyatı dizisi, 1.
9. **Yedi metelik:** Macar öyütüküleri. Ankara, İmece dergisi yayınları, 1964. 100 s.
10. **Yiğit genç:** Macar masalları. İstanbul, Varlık yayınları, 1973. 64 s. Çocuk klasikleri dizisi, 9.

Basılmamış Çevirileri

1. **Avrupa edebiyatı tarihi.** M. Babits. Kitabının bir kopyası Türk Tarih Kitaplığında, ikincisi Milli Kütüphane'de bulunmaktadır.
2. **İnsanın tragedyası.** İ. Madach. Milli Kütüphane'de bulunmaktadır.

Kaynakça

- Acaroğlu, M. Türker. (1996) "Atatürk devrimi kronolojisi". *Küçükçekmece*, 7 (337): 2.
- (1996a) "Atatürkçünün elkitabı". *Küçükçekmece*, 7 (338): 2.
- Büyük Larousse sözlük ve ansiklopedisi.* (1986) İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Karaalioglu, Seyit Kemal. (1974) *Resimli Türk edebiyatçıları sözlüğü*. İstanbul, İnkılap ve Anka Kitabevleri.
- Köklügiller, Ahmet ile İbrahim Minnetoğlu. *Şair ve yazarlarımız nasıl yazıyorlar?*. İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.
- (1988) *Edebiyatımızda şairler ve yazarlar*. İstanbul: Kaya Yayınları.
- Kurdakul, Şükran. (1981) *Düşün ve edebiyatımızda şairler ve yazarlar sözlüğü*. İstanbul: Gözlem Yayınları.
- Meydan Larousse.* (1972) İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Neboğlu, Osman. (1962) *Meydan Larousse büyük lügat ve ansiklopedisi*. İstanbul, Meydan Yayınevi.
- Necatigil, Behçet. (1963) *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Özerdim, Sabi N. (1986) "Beş günde nasıl emekli olunur?". *Kemalist Ülkü*, 19 (215): 33-35.
- Özkırımlı, Atilla. (1982). *Türk edebiyatı ansiklopedisi*. İstanbul, Cem Yayınevi.
- Pancarlı, Handan. (1995) *Türk Kütüphaneciler Derneği 1995 Üstün Hizmet ödülleri*. Ankara: TKD.
- "Sami N. Özerdim'in özgeçmişi": (1996) *Atatürkçünün elkitabı'nın arka kapağında*. Ankara: Atatürkçü Düşünce Derneği.

“Türk kütüphaneciliğine hizmet edenler: Sami N. Özerdim”. (1957) *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 7 (3): 128-130.

Türkiye 1923-1973 ansiklopedisi. (1974) İstanbul: Kaynak Yayınları.

Yigitler, H. Zekai. *Türk ve dünya edebiyatından şairler ve yazarlar*. (1987) Ankara: Öğün Yayınları.